

Ισπανικός εμφύλιος 1936 -1939: το διαχρονικό καλοκαίρι της Αναρχίας

prono.gr /ispanikh-epanastash-1936-1939/

Μίσος Ταξικό

Ισπανικός εμφύλιος 1936 -1939

19/7/2015

ΤΟ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ

79 χρόνια από το μεγαλύτερο κοινωνικό πείραμα του 20^{ου} αιώνα

που έκανε πράξη την ανθρώπινη χειραφέτηση και ελευθερία.

Του Αργύρη Αργυριάδη

Ο ισπανικός εμφύλιος πόλεμος ανήκει σε μια από τις πιο ιδεολογικές και ριζοσπαστικές περιόδους στην ιστορία της Ευρώπης. Οι πολιτικές ιδεολογίες της δεκαετίας του '20 και του '30 θεώρησαν ότι είχαν την ικανότητα να αλλάξουν τον κόσμο, και ότι ήταν καθήκον τους να το φέρουν εις πέρας. Για τον λόγο αυτό ο ισπανικός εμφύλιος δεν είναι μόνο πόλεμος της δημοκρατίας ενάντια στον φασισμό, αλλά και ένα αγώνας για την πραγμάτωση του αναρχικού ιδεώδους που ζητά άμεση δράση σε αντίθεση με την πολιτική επιβολή που ζητούσαν τα σοσιαλιστικά ή κομμουνιστικά κόμματα της Ισπανίας.

Η Ισπανική επανάσταση ακολούθησε το αποτυχημένο φασιστικό πραξικόπημα του Φράνκο στις 18 Ιουλίου του 1936. Το πραξικόπημα που υποστηρίχθηκε από συντηρητικούς κύκλους του μεγάλου κεφαλαίου και της εκκλησίας απέτυχε στο μεγαλύτερο μέρος της Ισπανίας όπου αντιμετώπισε την ένοπλη αντίσταση αγροτών και εργατών. Στη μέση ενός φοβερού εμφύλιου πολέμου πάνω από εξήντα εκατομμύρια στρέμματα εδάφους απαλλοτριώθηκαν και τουλάχιστον δυο χιλιάδες αυτοδιοικούμενες κολεκτίβες σχηματίστηκαν μεταξύ του Ιουλίου του 1936 και του Ιανουαρίου του 1938. Συνολικά, περίπου εφτά με οκτώ εκατομμύρια ανθρώπων άμεσα ή

έμμεσα επηρεάστηκαν από την κολεκτιβοποίηση και σχεδόν 60 τοις εκατό του εδάφους της Ισπανίας επηρεάστηκε από αυτήν την διαδικασία [Spanish Anarchism: an introductory essay, p. 60].

Οι λόγοι που οδήγησαν στον ισπανικό εμφύλιο

Στις εκλογές του Φεβρουαρίου του 1936 το Λαϊκό Μέτωπο υπερίσχυσε του συνασπισμού των δεξιών κομμάτων. Η πολιτική κατάσταση στην Ισπανία εκείνη την περίοδο είχε οδηγηθεί σε πόλωση, αποτέλεσμα της εντεινόμενης αντιπαλότητας ανάμεσα στα κόμματα και στις παρατάξεις, η οποία χαρακτήριζε όλη την ως τότε πορεία της νεοπαγούς δημοκρατίας. Τον Οκτώβριο του 1934 οι σοσιαλιστές είχαν εξεγερθεί ιδρύοντας επαναστατικά συμβούλια στην επαρχία των Αστουριών, ενώ στη Βαρκελώνη η επανάσταση ήταν απάντηση στις απόπειρες της δεξιάς κυβέρνησης της Μαδρίτης να τορπιλίσει τις αυτονομιστικές επιδιώξεις της Καταλονίας. Η επανάσταση είχε καταπνιγεί, είχε όμως αφήσει στην ισπανική κοινωνία βαριά κληρονομιά, ιδιαίτερο κεφάλαιο της οποίας αποτελούσε η αγριότητα με την οποία ο Φράνκο είχε καταβάλει τους εξεγερμένους ανθρακωρύχους των Αστουριών.

Στην Ευρώπη ο φασισμός ανέβαινε και η ισπανική Αριστερά έβλεπε καθαρά τον κίνδυνο και προσπαθούσε να τον προλάβει. Η Δεξιά, εκμεταλλευόμενη την επαναστατική φρασεολογία των ακροαριστερών στοιχείων του Λαϊκού Μετώπου, απαντούσε επισείοντας την απειλή της «δικτατορίας του προλεταριάτου». Τα πράγματα είχαν φθάσει σε κρίσιμο σημείο. Ο Φράνκο υπέδειξε στη δημοκρατική κυβέρνηση να κηρύξει τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Η κυβέρνηση απέρριψε την πρόταση και μετέθεσε τον εισηγητή της τοποθετώντας τον διοικητή των Καναρίων Νήσων. Εκεί, στις 18 Ιουλίου 1936, εκδηλώθηκε κατά της νόμιμης δημοκρατικής κυβέρνησης της Μαδρίτης στρατιωτικό κίνημα χούντας αξιωματικών με τη συμμετοχή του Φράνκο. Την επομένη ο Φράνκο αναχώρησε για το Μαρόκο όπου συγκέντρωσε στράτευμα και ακολούθως ενώθηκε με τις δυνάμεις του στην Ισπανία.

Οι αντιμαχόμενες ισπανικές παρατάξεις που έδρασαν στον Ισπανικό Εμφύλιο προέρχονταν από γεγονότα καθόλου επίκαιρα με αυτόν, είχαν σχηματιστεί από μια 200ετή κατάσταση που συσχετιζόταν με την κεντρική διοίκηση που έδρευε στην Μαδρίτη και τις περιφερειακές διοικήσεις των επαρχιών της, τροφοδοτούμενη ακατάπαυστα από το άνοιγμα της 'Ψαλλίδας' πλουσίων-φτωχών από ένα αγροτικό πρόβλημα που ιστορικά δημιούργησε η περίοδος των κονκισταντόρες. Λίγοι πολιτικοί αγωνίστηκαν να το λύσουν, οι περισσότεροι ζητούσαν απλά να το ξεγελάσουν, άλλοι μόνο να το καταπνίξουν. Όταν ήρθε η ώρα της δημοκρατίας ο κόσμος ζητούσε 'πολλά και τώρα' χωρίς να έχει την υπομονή να περιμένει να διορθωθούν τα λάθη 200 ετών! Κι ίσως κάποτε να τα κατάφερνε εάν η συγκυρία δεν διάλεγε την Ισπανία σαν πεδίο 'προετοιμασίας' των δυνάμεων που τελικά θα βάδιζαν στον 2ο ΠΠ.

Το αγροτικό πρόβλημα άρχισε να γίνεται αισθητό περί τις αρχές του 19ου αιώνα. Οι κατακτήσεις των Ισπανών στην Νοτιά Αμερική και σε όλο τον κόσμο με την αίσθηση της 'φυγής προς το Ελντοράντο' ξενίτεψαν πολλούς στην αναζήτηση πλούτου. Κάπου το 30% των κατοίκων εγκατέλειψε για πάντα την γη του. Η ζωή ήταν κυρίως αγροτική και μόνο ένα μέρος της δομημένη γύρω από τις εκκλησιαστικές ενορίες με ένα σύστημα ισόβιας κοινοκτημοσύνης με τη τοπική εκκλησιαστική αρχή σαν 'διδάκτη' στην μοιρασιά. Αλλά μετά την εγκατάλειψη του 1/3 της γης δημιουργήθηκαν κενά και χέρσα χωράφια που δεν είχαν ιδιοκτήτη, η οικονομία στράφηκε κυρίως προς τη θάλασσα και το αγροτικό θέμα άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά όταν μετά από κάπου 200 χρόνια 'Ελντοράντο' η Ισπανία άρχισε να χάνει τις αποικίες της κι ο κόσμος να επαναπατρίζεται. Τότε μια μαζική ανάγκη αναδιανομής της γης δημιουργήθηκε συνδυασμένη με την αύξηση του πληθυσμού η οποία όμως κατάληξε σε μια χαοτική κρίση ιδιοκτησίας. Μέσα σε όλα τα άλλα προστέθηκε και η κλιματική ιδιομορφία του εδάφους : στον βορρά τα κτήματα είναι μικρά κι ορεινά αλλά ποτίζονται συχνά από βροχές ενώ στον νότο είναι ξερά κι αδύνατο να δώσουν καρπό χωρίς ένα μεγάλο τεχνητό σύστημα άρδευσης που φυσικά τότε δεν υπήρχε. Το χάος αυτό χρειάζονταν ισχυρή κι οργανωμένη κεντρική διοίκηση, αλλά δυστυχώς διοικητικά η χώρα είναι ένωση διαμερισμάτων διαφορετικής οικονομίας και νοοτροπίας ενώ ένα μακρόπνοο πρόγραμμα απαιτούσε πολυτάλαντη κυβέρνηση που όμως διόριζε ο βασιλεύς με κριτήρια αποκλειστικά προσωπικά.

Από την άλλη μεριά έχουμε τους αιώνιους απελπισμένους, τους φτωχούς αγρότες, για τους οποίους τίποτα ελπιδοφόρο δεν φαίνεται στον ορίζοντα ενώ νέα πολιτικά μυνήματα έρχονται από την άλλη άκρη της Ευρώπης με φορείς τους Μαρξ και Μπακούνιν. Ο Μαρξισμός όμως είχε φτιαχτεί περισσότερο στα μέτρα του ευρωπαϊκού προλεταριάτου των βιομηχανικών μεγαλουπόλεων, γιαυτό και οι ιδέες του Μπακούνιν, προερχόμενες από την

ρωσική αγροτιά, έρχονται γάντι στον ισπανικό αγροτόκοσμο: ανεξαρτησία από την κεντρική εξουσία, αυτοδιοίκηση και απόλυτη ελευθερία στην περιφέρεια. Το 1870 το 'Αναρχικό' κίνημα βρίσκει χιλιάδες οπαδούς στην Ισπανία και θα αποτελέσει ιστορικά το πιο δυνατό Αναρχικό κίνημα στον κόσμο! Ωστόσο η γειτονία με την Ευρώπη έχει και τις δικές της επιρροές: Στη Γαλλία σχηματίζονται οργανωμένα σοσιαλιστικά κινήματα επειδή εκεί υπάρχουν άνθρωποι που δουλεύουν επί χρόνια τα πολιτικά κοινωνικά ζητήματα. Το 1879 δημιουργείται μια μεταφύτευση ιδεών ξεκινώντας από στενό κύκλο δημοσιογράφων, το Εργατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα αλλά το 1888 φτάνουμε στις 2 πρώτες μεγάλες συνδικαλιστικές κινήσεις το CNT (Confederacion Nacional de Trabajo) και την UGT (Unión General de Trabajadores) που υπάρχουν ως σήμερα. Όπως είναι φυσικό η εργατική τάξη είναι εναντίον της κεντρικής διοίκησης αλλά εχθρεύεται και την εκκλησία η οποία παραδιδόμενη μετά το Καρλικό κίνημα δεν αποτελεί πλέον φορέα προστασίας του αγρότη ενώ φοβάται γενικά τους στρατιωτικούς με τους οποίους είχε ανταλλάξει πυρά στο παρελθόν. Έτσι δημιουργείται ένας άλλος πόλος πίεσης που εξελίσσεται σε ένα άλλο 2ο στρατόπεδο με το 3ο εννοείται το παλάτι και τους μεγαλογαιοκτήμονες. Και τα 3 αυτά στρατόπεδα αλληλοεχθρεύονται και υποβλέπουν το ένα το άλλο.

«Υπάρχουν μόνο δύο δρόμοι. Εκείνος της ελευθερίας και νίκης της εργατικής τάξης και εκείνος της νίκης και τυραννίας που θα επιβάλλουν οι φασίστες». Μπουαναβεντούρα Ντουρούτι

Ο Ισπανικός εμφύλιος δεν ήταν ένας πόλεμος μεταξύ φασιστών και «δημοκρατικών», όπως επιδιώκεται να εμφανιστεί. Ήταν, για την Καταλονία, την Αραγονία και την Ανδαλουσία, ένας πόλεμος κυρίως αναρχικών ως δυνάμεων της επανάστασης, κατά των φασιστικών και των άλλων δυνάμεων της αντίδρασης, στον οποίο ο ρόλος των «ορθόδοξων» (σταλινικών) κομμουνιστών είναι τουλάχιστον αμφιλεγόμενος. Οι πιστοί του Στάλιν

προσπάθησαν και σε ένα βαθμό πέτυχαν να παρουσιάσουν τη σύγκρουση ως «δημοκρατία κατά φασισμού», αποκρύπτοντας τον πραγματικό τους ρόλο, τον ρόλο των αντεπαναστατικών δυνάμεων που υιοθέτησαν «κατά διαταγή». Οι πιστοί του Στάλιν πολέμησαν για τη διάλυση των αυτό-οργανωμένων εργατικών και αγροτικών ελευθέρων κοινοτήτων και σαμποτάρισαν την αναρχική πολιτοφυλακή, αρνούμενοι, μέσω της κεντρικής και των τοπικών κυβερνήσεων στις οποίες μετείχαν, να επιτρέψουν τον εξοπλισμό των εργατών κι αγροτών. Όταν ο Ντουρούτι ζήτησε λεφτά για όπλα, ο χρυσός της Ισπανίας μεταφέρθηκε «προς φύλαξη» στην ΕΣΣΔ, γιατί ο Ντουρούτι αν δεν του τον έδιναν θα τον έπαιρνε. Ας σημειωθεί, για την ιστορική αλήθεια, ότι, οι μη σταλινικοί (μη «ορθόδοξοι», τότε) μαρξιστές, στάθηκαν στο πλευρό των αναρχικών, αλλά οι δυνάμεις τους ήταν πολύ μικρότερες. Σύμφωνα, πάντως, με πολλές πηγές, τόσο οι μη ορθόδοξοι μαρξιστές όσο κι η CNT υπήρξαν στόχοι των σταλινικών μυστικών υπηρεσιών, που εργάστηκαν για τον αποσυντονισμό και την αποτυχία της επανάστασης.

Οι αναρχοσυνδικαλιστές του συνδικάτου της CNT με το ξέσπασμα του εμφυλίου βρήκαν την ιδανική ευκαιρία για να επιτευχθεί ένας μακρόχρονα επιδιωκόμενος στόχος: Μια συνολική και γενικευμένη κοινωνική επανάσταση. Προς αυτό τον σκοπό συγκρούστηκαν & πάλεψαν με άλλες πολιτικές οργανώσεις στην αποκαλούμενη «δημοκρατική» πλευρά, που καθοδηγούνταν από τους κομμουνιστές. Στη μέση μιας μη ελεγχόμενης και συχνά επικίνδυνης επαναστατικής ευφορίας, τα συνδικάτα και τα πολιτικά κόμματα προώθησαν ανταγωνιστικές εκστρατείες, εκδίδοντας πολυάριθμες αφίσες, καλώντας τους πολίτες να ενταχθούν στις δυνάμεις τους. Η προπαγάνδα έπαιξε έναν σημαντικό ρόλο σε αυτόν τον "πόλεμο μέσα στον πόλεμο". Οι πολιτικές αφίσες των αναρχικών είναι αποκαλυπτικές: απαιτούν την κατάργηση της ιδιωτικής ιδιοκτησίας και ζητούν από τους εθελοντές να παλέψουν για την επανάσταση. Το ισπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα (PCE) απάντησε με το σύνθημα: "Πρώτα ο πόλεμος, έπειτα η επανάσταση", δείχνοντας τον ρεφορμιστικό τρόπο σκέψης και αντίληψης που κυριαρχούσε στο κομμουνιστικό στρατόπεδο.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΚΟΛΕΚΤΙΒΩΝ:

Πολύ συχνά ο Ισπανικός Εμφύλιος Πόλεμος περιγράφεται ως μια σύγκρουση ανάμεσα στην αριστερά και τη δεξιά, αλλά αυτή είναι μια παραπλανητική απλούστευση. Εμφανίστηκαν δυο άξονες σύγκρουσης: ο κρατικός καπιταλισμός εναντίον της περιφερειακής ανεξαρτησίας και ο αυταρχισμός εναντίον της ελευθερίας του ατόμου. Οι εθνικιστικές δυνάμεις της δεξιάς ήταν πολύ πιο συναφείς επειδή, με ελάχιστες εξαιρέσεις, συνδύαζαν τρία συνεκτικά άκρα. Ήταν ταυτόχρονα δεξιές, συγκεντρωτικές και αυταρχικές. Από την άλλη πλευρά, η «Δημοκρατία» αντιπροσώπευε ένα καζάνι από ασυμβατότητες και αμοιβαία καχυποψία, με τους οπαδούς του συγκεντρωτισμού και του αυταρχισμού, ιδίως τους κομμουνιστές, απέναντι σε αυτούς που ήθελαν την κοινωνική επανάσταση διαμέσου της αυτοδιεύθυνσης και της αποκέντρωσης, δηλαδή τους αναρχικούς. Οι οποίοι εφάρμοσαν αμέσως τον κοινωνικό – οικονομικό μετασχηματισμό διαμέσου της κολεκτιβοποίησης.

Η κολεκτιβοποίηση ακολουθούσε συνήθως μετά από μια συνεδρίαση του χωριού, στην οποία λαμβάνονταν η απόφαση να συγκεντρωθούν τα μέσα της παραγωγής και το έδαφος που διέθεταν οι κάτοχοι των κτημάτων σε μια ενιαία μονάδα παραγωγής. Η συμμετοχή στην κολεκτίβα ήταν εθελοντική. Οι τεχνίτες, οι κουρείς και άλλοι μη γεωργικοί εργαζόμενοι ομαδοποιήθηκαν επίσης σε κολεκτίβες [Anarchism: From Theory to Practice]. Μέσα σε αυτήν την ενιαία μονάδα, το έδαφος διαιρέθηκε σε ομάδες εργασίας (brigadas) που αποτελούνταν από δέκα έως δεκαπέντε άτομα. Μέσα στη brigada, οι λιγότερο ευχάριστες εργασίες μοιράζονταν και εκτελούνταν εκ περιτροπής και κάθε ένας ενθαρρυνόταν να εκτελέσει εκείνη την εργασία στην οποία είχε ειδική ικανότητα. Διαχειριστικές επιτροπές με τακτικά περιστρεφόμενα μέλη εκλέχτηκαν για να επιτηρούν τις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες σε κάθε κολεκτίβα. Οι μηνιαίες γενικές συνελεύσεις εργαζομένων και μη εργαζομένων γινόντουσαν για να αναθεωρήσουν τα σχέδια παραγωγής, να αξιολογήσουν την πρόοδο και να ξανασχεδιάσουν τα στάδια της παραγωγής [Anarchist Decentralism in Rural Spain, 1936-9: the Integration of Community and Environment, Anarchism: From Theory to Practice].

Η συνέλευση επέβλεπε τις δραστηριότητες των συμβούλων και συζητούσε για τις ειδικές περιπτώσεις και τα απρόβλεπτα προβλήματα. Όλοι οι κάτοικοι, άνδρες και γυναίκες, παραγωγοί και μη-παραγωγοί, συμμετείχαν στη συζήτηση και τις αποφάσεις. Κανένας δεν είχε θέση πάνω από άλλους και κανένας δεν πληρωνόταν για να κάνει διοικητική εργασία. Στις περισσότερες κολεκτίβες η πληρωμή γινόταν σύμφωνα με τις ανάγκες. Όλα τα μέλη εξασφάλιζαν τα τρόφιμα, τον ιματισμό και τη στέγη τους. Αυτά τα αγαθά έγιναν διαθέσιμα μέσω των εκλεγμένων επιτροπών των καταναλωτών που οργάνωναν τον ανεφοδιασμό και τη διανομή των αγαθών μέσω

των “συνεταιριστικών αποθηκών εμπορευμάτων”, πολλές από τις οποίες τοποθετήθηκαν στις παλαιές εκκλησίες. Οι εκκλησίες, οι μονές, τα παλαιά κτίρια του στρατού και τα μέγαρα μετατρεπόντουσαν συνήθως σε σχολεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες, γκαράζ, σπίτια ηλικιωμένων ή νοσοκομεία (κανένα από τα οποία δεν ήταν προηγουμένως κοινόχρηστα στην επαρχία) [With the Peasants of Aragon, pp. 28-29].

Ο Jose Peirats περιγράφει την κολεκτιβοποίηση της αγροτιάς ως εξής: “Τα απαλλοτριωμένα εδάφη παραδόθηκαν στα συνδικάτα αγροτών και ήταν αυτά τα συνδικάτα που οργάνωσαν τις πρώτες κολεκτίβες. Γενικά η κατοχή των μικροϊδιοκτητών ήταν σεβαστή, πάντα υπό τον όρο ότι μόνο αυτοί ή οι οικογένειές τους θα εκμεταλλευόταν το έδαφος, χωρίς να προσλάβουν αμειβόμενους εργάτες. Στις περιοχές όπως της Καταλονίας, όπου η παράδοση της μικρής ιδιοκτησίας των αγροτών επικρατούσε, τα καλλιεργούμενα εδάφη ήταν διεσπαρμένα. Δεν υπήρχε κανένα μεγάλο κτήμα. Πολλοί από αυτούς τους αγρότες, μαζί με τη C.N.T., οργάνωσαν τις κολεκτίβες, συγκεντρώνοντας το έδαφός τους, τα ζώα, τα εργαλεία, τα κοτόπουλα, το σιτάρι, το λίπασμα, και ακόμη και τις συγκομιδές τους.

“Τα ιδιόκτητα αγροκτήματα που βρισκόντουσαν στη μέση των κολεκτίβων παρεμπόδιζαν την αποδοτική καλλιέργεια χωρίζοντας τις κολεκτίβες σε αποσυνδεδεμένα κομμάτια. Για να προτρέψουν τους ιδιοκτήτες να μετακινηθούν, δόθηκαν περισσότερα ή ακόμα και καλύτερα εδάφη που βρισκόντουσαν στην περίμετρο της κολεκτίβας.” [The Anarchist Collectives, p. 112]

Ο Peirats σημειώνει επίσης ότι στη διεύθυνση των εσωτερικών υποθέσεών τους, όλοι συμμετείχαν στις δημοκρατικές διαδικασίες με ακρίβεια και ζήλο. Παραδείγματος χάριν: “Το Hospitalet de Llobregat πραγματοποιούσε τακτικές γενικές συνεδριάσεις με όλα τα μέλη κάθε τρεις μήνες, για τον απολογισμό της παραγωγής και για να ασχοληθούν με τα νέα ζητήματα. Το διοικητικό συμβούλιο, και όλες οι άλλες επιτροπές, υπέβαλαν πλήρεις εκθέσεις σχετικά με όλα τα θέματα. Η συνεδρίαση ενέκρινε, αποδοκίμαζε, έκανε διορθώσεις, έδινε οδηγίες, κλπ. ...” [Anarchists in the Spanish Revolution, p. 119]

Ο Dolgoff παρατηρεί ότι: “Το ανώτατο κεκτημένο, που πραγματικά κατακτήθηκε από τα μέλη στις γενικές συνελεύσεις, ήταν ότι όλη η εξουσία που προέρχονταν από αυτά γυρνούσε πίσω στις οργανώσεις του απλού λαού, των ανθρώπων.” Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει και η Emma Goldman στις επισκέψεις της στις κολεκτίβες και στις συζητήσεις με τα μέλη τους: “Εντυπωσιάστηκα ειδικά με τις απαντήσεις στην ερώτησή μου ως προς το τι ήταν αυτό που πραγματικά κέρδισαν οι εργαζόμενοι από τις κολεκτίβες ... η απάντηση ήταν πάντα πρώτα μεγαλύτερη ελευθερία. Και αφετέρου, περισσότερες αμοιβές και λιγότερος χρόνος εργασίας. Σε δύο έτη στη Ρωσία (1920-21) δεν άκουσα ποτέ οποιονδήποτε εργαζόμενο να εκφράζει αυτήν την ιδέα της μεγαλύτερης ελευθερίας.” [Vision on Fire, p. 62]

Επίσης σύμφωνα με αποσπάσματα του Gaston Leval: “Οι τακτικές γενικές συνεδριάσεις των μελών συγκαλούνταν εβδομαδιαία, δισεβδομαδιαία, ή μηνιαία... και αυτές οι συνεδριάσεις ήταν χωρίς τις εντάσεις και τις αντεγκλήσεις που προκύπτουν αναπόφευκτα όταν μερικά άτομα, ακόμα κι αν είναι δημοκρατικά εκλεγμένα, έχουν τη δύναμη των αποφάσεων. Στις διαδικασίες της συνέλευσης μπορούσε ο καθένας να συμμετέχει. Η δημοκρατία αγκάλιαζε όλη την κοινωνική ζωή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ακόμη και οι “ατομιστές” που δεν ήταν μέλη της κολεκτίβας μπορούσαν να συμμετέχουν στις συζητήσεις και να ακουστούν από τους κολεκτιβιστές.” [The Anarchist Collectives, p. 112]

Ήταν σε αυτές τις -πρόσωπο με πρόσωπο- συνελεύσεις που πάρθηκαν οι αποφάσεις επάνω στη διανομή των πόρων τόσο εντός και εκτός της κολεκτίβας. Εδώ, αναλογιζόμενοι τη σημασία της αμοιβαίας ενίσχυσης, έγιναν εκκλήσεις για την κατανόηση των αναγκών και των άλλων. Όπως ένα ενεργό στέλεχος θυμάται: “Υπήρξαν, φυσικά, εκείνοι που δεν ήθελαν να μοιραστούν και που είπαν ότι κάθε κολεκτίβα πρέπει να φροντίζει για την ίδια. Αλλά συνήθως πειθόντουσαν στις συνελεύσεις. Προσπαθούσαμε να μιλήσουμε με όρους που θα καταλάβαιναν. Τους ρωτούσαμε, “Νομίζατε ότι ήταν δίκαιο όταν άφηνε ο τοπικός προϊστάμενος τους ανθρώπους να λιμοκτονήσουν όταν δεν υπήρχε αρκετή εργασία;” και έλεγαν: “φυσικά όχι.” Τελικά άλλαζαν γνώμη. Μην ξεχνάτε, ότι υπήρχαν τριακόσιες χιλιάδες κολεκτιβιστές (στην Αραγονία), αλλά μόνο δέκα χιλιάδες από μας ήταν μέλη της C.N.T. Είχαμε πολλή δουλειά να κάνουμε.” [Felix Carrasquer in Free Women of Spain, p. 79]

Επιπλέον, περιφερειακές ομοσπονδίες κολεκτίβων διαμορφώθηκαν σε πολλές περιοχές της Ισπανίας (παραδείγματος χάριν στην Αραγονία και το Levant). Οι ομοσπονδίες δημιουργήθηκαν στα συνέδρια, στα οποία οι κολεκτίβες από μια περιοχή έστελναν τους εκπροσώπους. Αυτά τα συνέδρια συμφώνησαν με μια σειρά γενικών κανόνων για το πώς η ομοσπονδία θα λειτουργούσε και ποιες υποχρεώσεις αναλάμβαναν οι συμβεβλημένες κολεκτίβες μεταξύ τους. Το συνέδριο εξέλεξε το συμβούλιο διοίκησης, το οποίο πήρε την ευθύνη

για την εφαρμογή της συμφωνηθείσας πολιτικής. Σε αντίθεση με την άποψη ότι οι κολεκτίβες ήταν απομονωμένες και σε ανταγωνισμό ή μια με την άλλη, διάφορες μεγάλες περιφερειακές ομοσπονδίες κολεκτίβων που αποτελούνταν από χωριά, περιοχές και επαρχίες, διαμορφώθηκαν μεταξύ του Ιουλίου του 1936 και του Ιουνίου του 1937: αυτές περιλάμβαναν την περιφερειακή ομοσπονδία των αγροτών Levant, την περιφερειακή ομοσπονδία των αγροτών της Καστίλης, και το Συμβούλιο της Αραγονίας [Anarchist Decentralism in Rural Spain, 1936-9: the Integration of Community and Environment, Anarchism: From Theory to Practice].

Αυτές οι ομοσπονδίες είχαν πολλά καθήκοντα και διευκόλυναν τη μεταφορά των αγαθών ανάμεσα στις κολεκτιβοποιημένες περιοχές και εξασφάλιζαν τη διανομή του πλεονάσματος στην πρώτη γραμμή και στις πόλεις, αποκόβοντας τους μεσάζοντες και εξασφαλίζοντας το τέλος της εκμετάλλευσης. [The Spanish Civil War, Anarchism in Action, p.18] Εκπρόσωποι από κάθε κολεκτίβα υπέβαλλαν αρχεία εισαγωγών και εξαγωγών σε έναν φύλακα αρχείων της περιοχής, κάτι που επέτρεψε το συγχρονισμό της παραγωγής και της διανομής ανάμεσα στις κολεκτιβοποιημένες ζώνες της τοπικής περιοχής. Το πλεόνασμα της παραγωγής μεταφέρονταν μεταξύ των χωριών ή χρησιμοποιούνταν για εμπόριο μέσα στη ευρύτερη περιοχή. Η ομοσπονδία συνολικά βοήθησε στο συντονισμό της παραγωγής μεταξύ των κολεκτίβων και τις μεταφορές των αγροτικών προϊόντων στις αστικές περιοχές με αντάλλαγμα άλλα προϊόντα όπως μηχανήματα. Οι ομοσπονδιακές δομές επέτρεψαν επίσης την παροχή των υγειονομικών υπηρεσιών στις φτωχότερες περιοχές και την οργάνωση ερευνητικών ομάδων για να συμβουλευούν τις κολεκτίβες για τις νέες γεωργικές τεχνικές [Anarchist Decentralism in Rural Spain, 1936-9: the Integration of Community and Environment].

Ακόμα, οι ομοσπονδίες επέτρεψαν στις μεμονωμένες κολεκτίβες, να συγκεντρώσουν τους πόρους τους προκειμένου να βελτιώσουν την υποδομή των περιοχών τους (δρόμοι, κανάλια, νοσοκομεία και τα λοιπά) και να επενδύσουν στα μέσα της παραγωγής που καμιά κολεκτίβα από μόνη της δε θα μπορούσε να αντέξει οικονομικά. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι μεμονωμένες κολεκτίβες συγκέντρωσαν τους πόρους τους, αύξησαν και βελτίωσαν τα μέσα παραγωγής στα οποία είχαν πρόσβαση και επίσης βελτίωσαν την κοινωνική υποδομή των περιοχών τους. Όλο αυτό, συνδυαζόμενο με μια αύξηση της κατανάλωσης στο σημείο της παραγωγής και της πίστισης των ανδρών και των γυναικών πολιτοφυλακών που πάλευαν τους φασίστες στο μέτωπο.

Οι αγροτικές κολεκτίβες επέτρεψαν στην εν δυνάμει δημιουργική ενέργεια που υπάρχει μεταξύ των αγροτικών εργαζομένων και των αγροτών ώστε να απελευθερωθεί, μια ενέργεια που ήταν σπαταλημένη κάτω από την ιδιωτική ιδιοκτησία. Οι συνελεύσεις επέτρεψαν τον προσδιορισμό και την άμεση λύση των κοινοτικών προβλημάτων με βελτιώσεις βασισμένες στις ιδέες και την εμπειρία του καθενός εμπλουτισμένες από τη συζήτηση και τη δημιουργική διαμάχη. Αυτό επέτρεψε στην αγροτική Ισπανία να μετασχηματιστεί από μια κοινωνία που χαρακτηριζόταν από την ένδεια και το φόβο σε μια που κυριαρχεί η ελπίδα και ο πειραματισμός. Επομένως, η αυτοδιαχείριση στις κολεκτίβες που συνδυάστηκε με τη συνεργασία στις αγροτικές ομοσπονδίες, επέτρεψε μια βελτίωση στην ποιότητα της αγροτικής ζωής. Από μια καθαρώς οικονομική άποψη, η παραγωγή αυξήθηκε και όπως συνοψίζει ο Benjamin Martin, " δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ποιότητα της ζωής για τους περισσότερους αγρότες που συμμετείχαν στους συνεταιρισμούς και τις κολεκτίβες βελτιώθηκε αισθητά." [The Agony of Modernisation, p. 394] Το πιο σημαντικό, εντούτοις, είναι ότι η βελτίωση αυτή στην ποιότητα της ζωής περιλάμβανε και μια αύξηση της ελευθερίας καθώς επίσης και της κατανάλωσης.

Μέλος κολεκτίβας στην Beceite της Αραγονίας παρατηρεί: " ήταν θαυμάσιο... να ζεις σε μια κολεκτίβα, σε μια ελεύθερη κοινωνία όπου οποιοσδήποτε μπορούσε να πει μια σκέψη, όπου εάν η επιτροπή του χωριού φαινόταν ανεπαρκής μπορούσες να το πεις. Η επιτροπή δεν πήρε καμία μεγάλη απόφαση χωρίς να καλέσει ολόκληρο το χωριό από κοινού σε μια γενική συνέλευση. Όλο αυτό ήταν θαυμάσιο." [Ronald Fraser, Blood of Spain, p. 288]

ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΠΤΕΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ:

Εδώ είναι μερικά παραδείγματα επιτυχιών των γεωργικών κολεκτίβων που αναφέρονται από το Jose Peirats: "Στο Montblanc η κολεκτίβα έσκαψε επάνω στις παλαιές άχρηστες αμπέλους και φύτεψε νέους αμπελώνες. Το έδαφος, που βελτιώθηκε από τη σύγχρονη καλλιέργεια με τα τρακτέρ, παρήγαγε πολύ μεγαλύτερες και καλύτερες συγκομιδές... Πολλές κολεκτίβες της Αραγονίας έφτιαξαν νέους δρόμους και επισκεύασαν παλαιούς, εγκατέστησαν σύγχρονους μύλους αλευριού, και επεξεργάστηκαν τα γεωργικά και ζωικά απόβλητα μετατρέποντας τα σε χρήσιμα βιομηχανικά προϊόντα. Πολλές από αυτές τις βελτιώσεις άρχισαν από τις κολεκτίβες. Μερικά χωριά, όπως το Calanda, έχτισαν πάρκα και λουτρά. Σχεδόν όλες οι κολεκτίβες ίδρυσαν βιβλιοθήκες, σχολεία, και πολιτιστικά κέντρα." [The Anarchist Collectives, p. 116]

Ο Gaston Leval επισημαίνει ότι "η ομοσπονδία αγροτών Levant. .. παρήγαγε περισσότερο από το μισό της

συνολικής συγκομιδής πορτοκαλιών στην Ισπανία: σχεδόν τέσσερα εκατομμύριο κιλά. Μετέφερε έπειτα και πουλούσε μέσω της εμπορικής οργάνωσής του (χωρίς κανένα μεσάζοντα) περισσότερο από το 70% της συγκομιδής. (Η εμπορική οργάνωση της ομοσπονδίας περιλάμβανε τις αποθήκες εμπορευμάτων, τα φορτηγά, και τις βάρκες της. Το 1938 το τμήμα εξαγωγής καθιέρωσε αντιπροσωπείες στη Γαλλία: Μασσαλία, Περπινιάν, Μπορντό, Σερμπουργκ, και Παρίσι.) Από τα συνολικά 47.000 εκτάρια σε όλη την Ισπανία που αφιερώνονται στην παραγωγή ρυζιού, η κολεκτίβα στην επαρχία της Βαλένθιας καλλιεργεί τα 30.000 εκτάρια.” [Ibid., p. 124]

Ο Peirats αναφέρει πάλι:

“Οι κολεκτίβες συνέβαλαν εθελοντικά τεράστια ποσότητες αποθεμάτων και άλλων προμηθειών στα στρατεύματα που πολεμούσαν. Το Utiel έστειλε 1.490 λίτρα πετρελαίου και 300 μπούσελ πατατών στο μέτωπο της Μαδρίτης (εκτός από τα τεράστια αποθέματα των φασολιών, του ρυζιού, του φαγόπυρου, κλπ.). Το Porales de Tujana έστειλε μεγάλες ποσότητες ψωμιού, ελαίου, αλευριού και πατατών στο μέτωπο και αυγά, κρέας και γάλα στο στρατιωτικό νοσοκομείο. “Οι προσπάθειες των κολεκτίβων παίρνουν μεγαλύτερη αξία αν λάβουμε υπόψη μας ότι 200 μέλη της μικρής κολεκτίβας Vilaboi ήταν στο μέτωπο και από το Viledecans 60, την Amposta 300 και το Calande 500. Οι νεότεροι και σφριγηλότεροι εργαζόμενοι τους πάλευαν στην πρώτη γραμμή.” [The Anarchist Collectives, pp. 116-120]

Ο Peirats συνοψίζει τα κατορθώματα των γεωργικών κολεκτίβων ως εξής: “Στη διανομή, οι συνεταιρισμοί των κολεκτίβων απέβαλαν τους μεσάζοντες, τους μικρούς έμπορους, τους χονδρέμπορους και τους κερδοσκόπους, μειώνοντας κατά συνέπεια, πολύ τις τιμές διάθεσης στην κατανάλωση. Οι κολεκτίβες απέβαλλαν τα περισσότερα παρασιτικά στοιχεία της αγροτικής ζωής και θα τα είχαν εξαλείψει ολοκληρωτικά εάν δεν προστατευόντουσαν από τους διεφθαρμένους ανώτερους υπαλλήλους και από τα πολιτικά κόμματα. Οι μη-κολεκτιβοποιημένες περιοχές ωφελήθηκαν έμμεσα από τις χαμηλότερες τιμές καθώς επίσης και από τις ελεύθερες υπηρεσίες που παρέχονταν συχνά από τις κολεκτίβες (πλυντήρια, κινηματογράφοι, σχολεία, κουρείς, ινστιτούτα καλλονής, κλπ....).” [Ibid., p. 114]

Ο Leval υπογραμμίζει τα ακόλουθα επιτεύγματα (μεταξύ άλλων): “Στις αγροτικές κολεκτίβες η αλληλεγγύη ασκήθηκε στο μέγιστο βαθμό. Όχι μόνο τα μέλη τους κάλυπταν τις ανάγκες του, αλλά οι ομοσπονδίες περιοχής υιοθέτησαν όλο και περισσότερο την αρχή της αμοιβαίας ενίσχυσης σε μια διασυλλογική κλίμακα. Για αυτόν το λόγο δημιούργησαν τα κοινά αποθέματα για να βοηθήσουν τα χωριά που ευνοήθηκαν λιγότερο από τη φύση. Στην Καστίλη δημιουργήθηκαν για αυτόν το λόγο ειδικοί θεσμοί.. Μια κατάκτηση τεράστιας σπουδαιότητας ήταν το δικαίωμα των γυναικών στους οικονομικούς πόρους, ανεξάρτητα από το επάγγελμα τους. Περίπου στις μισές από τις αγροτικές κολεκτίβες, οι γυναίκες λάμβαναν τις ίδιες αμοιβές με τους άνδρες, στο υπόλοιπο οι γυναίκες λάμβαναν λιγότερο, προφανώς επειδή σπάνια ζούσαν μόνες. Στην καλλιέργεια του εδάφους οι σημαντικότερες πρόοδοι ήταν: η γρήγορα αυξανόμενη χρήση των μηχανημάτων και της άρδευσης, η μεγαλύτερη διαφοροποίηση και η αναδάσωση.” [Ibid., pp. 166-167]

Η Martha A. Ackelsberg συνοψίζει την εμπειρία αυτή: “Τα επιτεύγματα αυτών των κολεκτίβων ήταν εκτενή. Σε πολλές περιοχές διατήρησαν, εάν δεν αύξησαν τη γεωργική παραγωγή (χωρίς να ξεχνάμε ότι πολλοί νεαροί άνδρες ήταν στην πρώτη γραμμή), εισάγοντας συχνά νέα σχέδια καλλιέργειας και λίπανσης... καθώς και χτισμένες από κολεκτιβιστές σιταποθήκες και άλλες εγκαταστάσεις για την προσοχή και σίτιση των ζώων της κοινότητας. Οι ομοσπονδίες των κολεκτίβων συντόνισαν την κατασκευή των δρόμων, των σχολείων, των γεφυρών, των καναλιών και των φραγμάτων. Μερικά από αυτά τα έργα παραμένουν έως σήμερα μόνιμες συνεισφορές των κολεκτίβων στην υποδομή της αγροτικής Ισπανίας.” [The Free Women of Spain, p. 79]

Τα περισσότερα συλλογικά χωριά ήταν σε θέση να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο των μελών τους και επίμονες προσπάθειες καταβλήθηκαν στις περισσότερες περιπτώσεις για την αύξηση της παραγωγής συνδυαζόμενης με καλύτερες εργασιακές συνθήκες Αυτό έγινε συχνά αρκετά επιτυχώς, καθώς εδάφη που στο παρελθόν ήταν ακαλλιέργητα καλλιεργήθηκαν, τα κοπάδια μεγάλωναν, νέα μέτρα θεσπίστηκαν (όπως η αμειψισπορά και η φύτευση δέντρων για να αποτραπεί η εδαφολογική διάβρωση) και με τη βοήθεια των τεχνικών και των γεωπόνων, νέες ή καλύτερες τεχνικές καλλιέργειας εφαρμόστηκαν (παραδείγματος χάριν, η άρδευση επεκτάθηκε πολύ, εκλεκτική αναπαραγωγή βοοειδών και η καλλιέργεια υβριδίων δέντρων καθιερώθηκε. Η παραγωγή προγραμματίστηκε και ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε σε παράγοντες όπως οι ανάγκες των αστικών εργαζομένων και της πολιτοφυλακής (που κρατούσε το μέτωπο ενάντια στα στρατεύματα του Franco) [Anarchist Decentralism in Rural Spain, 1936-9: the Integration of Community and Environment].

Στην Αραγονία η παραγωγή πατάτας αυξήθηκε κατά 50%, ενώ η παραγωγή ζαχαρότευτλων και οι ζωτροφές διπλασιάστηκαν. Σε κτήματα που πριν δεν καλλιεργούνταν φυτεύτηκαν 400 νέα δέντρα. Η απόδοση των κτημάτων στις κολεκτίβες ήταν κατά 50% μεγαλύτερη. Αυτά τα παραδείγματα τελικά έπεισαν και άλλους “ατομιστές” να γίνουν μέλη των κολεκτίβων. [A journey through Aragon, p. 138] Σε μερικές περιπτώσεις, οι συγκομιδές αυξήθηκαν μέχρι πέντε φορές σε σχέση με το επίπεδο πριν την επανάσταση [Anarchist Decentralism in Rural Spain, 1936-9: the Integration of Community and Environment, p. 89].

Αυτό που έκανε τις ισπανικές κολεκτίβες να καινοτομούν είναι ότι σε αντίθεση με την παλαιά καπιταλιστική αξίωση ότι κανένας δε μπορεί να προοδεύσει εκτός αν υπάρχει η ιδιωτική ιδιοκτησία, οι εργαζόμενοι και οι αγρότες παρουσίασαν μεγαλύτερη δημιουργικότητα και προθυμία για καταβολή μεγαλύτερης προσπάθειας προς αύξηση της παραγωγικότητας κάτω από τον ελευθεριακό σοσιαλισμό από αυτή που είχαν στο πλαίσιο του ιδιωτικού επιχειρηματικού συστήματος. Οι κολεκτίβες απέδειξαν το επιχείρημα του Kropotkin ότι η συνεταιριστική εργασία είναι παραγωγικότερη και ότι “εάν οι οικονομολόγοι επιθυμούν να αποδείξουν τη διατριβή τους υπέρ της ιδιωτικής ιδιοκτησίας ενάντια σε όλες τις άλλες μορφές κατοχής θα πρέπει να δείξουν ότι κάτω από τη μορφή κοινοτικής ιδιοκτησίας το έδαφος δεν παράγει ποτέ τέτοιες πλούσιες συγκομιδές όπως όταν η κατοχή είναι ιδιωτική. Αλλά αυτό δεν θα μπορούσε να αποδειχθεί στην πραγματικότητα, είναι το ακριβώς αντίθετο από αυτό που παρατηρήθηκε.” [The Conquest of Bread, p. 146]

Αυτό είναι προφανές από την περιγραφή του Gaston Leval των αποτελεσμάτων της κολεκτιβοποίησης στο Cargagente: “ Το Cargagente είναι τοποθετημένο στο νότιο μέρος της επαρχίας της Βαλένθιας. Το κλίμα της περιοχής είναι ιδιαίτερα κατάλληλο για την καλλιέργεια των πορτοκαλιών. Όλο το κοινωνικοποιημένο έδαφος, χωρίς εξαίρεση, είναι καλλιεργημένο με τεράστια προσοχή. Οι οπωρώνες βοτανίζονται λεπτομερώς. Για να βεβαιώσουν ότι τα δέντρα θα πάρουν όλη την απαιτούμενη τροφοδότηση, οι αγρότες καθαρίζουν διαρκώς το χώμα. “Πριν,” μου είπαν με υπερηφάνεια, “όλο αυτό άνηκε στους πλουσίους και δουλευόταν από άθλια πληρωμένους εργάτες. Το έδαφος παραμελήθηκε και οι ιδιοκτήτες έπρεπε να αγοράσουν απέραντες ποσότητες χημικών λιπασμάτων, αν και θα μπορούσαν να έχουν πάρει πολύ καλύτερες παραγωγές με τον καθαρισμό του χώματος. ..” Με υπερηφάνεια, μου παρουσίασαν δέντρα που ήταν μπολιασμένα για να παράγουν καλύτερα φρούτα. “Σε πολλές περιοχές παρατήρησα φυτά που αναπτύσσονταν στη σκιά των πορτοκαλιών. “Τι είναι αυτό;,” Ρώτησα. Έμαθα ότι οι αγρότες του Levant (διάσημοι για την ευστροφία τους) έχουν φυτέψει άφθονα τις πατάτες μεταξύ των πορτοκαλιών. Οι αγρότες καταδεικνύουν περισσότερη νοημοσύνη από όλους τους γραφειοκράτες στο Υπουργείο γεωργίας. Κάνουν κάτι περισσότερο από το να φυτεύουν απλά πατάτες. Σε όλη την περιοχή του Levant, οπουδήποτε το χώμα είναι κατάλληλο, αυξάνουν τις καλλιέργειες. Εκμεταλλεύονται τους τέσσερις μήνες (περίοδος αγρανάπαισης) στην καλλιέργεια του ρυζιού. Εάν ο υπουργός της γεωργίας ακολουθούσε το παράδειγμα αυτών των αγροτών σε όλη τη δημοκρατική ζώνη, το πρόβλημα έλλειψης ψωμιού θα είχε λυθεί σε μερικούς μήνες.” [Dolgoft, Anarchist Collectives, p. 153]

Αυτά είναι λίγα από ένα πλήθος παραδειγμάτων που παρουσιάζονται στους απολογισμούς των βιομηχανικών και αγροτικών κολεκτίβων. Τα διαθέσιμα στοιχεία αποδεικνύουν ότι τα μέλη των κολεκτίβων παρουσίασαν έντονη συνειδητοποίηση της σημασίας της επένδυσης και της καινοτομίας προκειμένου να αυξηθεί η παραγωγή και να γίνει η εργασία ελαφρότερη και πιο ενδιαφέρουσα και ότι οι κολεκτίβες επέτρεψαν σε εκείνη την συνειδητοποίηση να εκφραστεί ελεύθερα. Οι ισπανικές κολεκτίβες δείχνουν ότι, δοσμένης της ευκαιρίας, ο καθένας θα δείξει ένα ενδιαφέρον και θα εκφράσει μια επιθυμία να χρησιμοποιήσει το μυαλό του για να βελτιώσει τις υποθέσεις που τον αφορούν στο περιβάλλον του. Στην πραγματικότητα, ο καπιταλισμός διαστρεβλώνει την καινοτομία που υπάρχει κάτω από την ιεραρχία με το να τη διοχετεύει καθαρά στο πώς να κερδίσει χρήματα και να μεγιστοποιήσει το κέρδος των επενδυτών αγνοώντας άλλα σημαντικότερα ζητήματα.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗΣ:

Ένας μύθος που ξεκίνησε από τους Σταλινικούς και γενικά τους αριστερούς, είναι ότι οι αγροτικές κολεκτίβες δημιουργήθηκαν από το φόβο που καλλιεργούσε η αναρχική πολιτοφυλακή. Αρχικά, πρέπει να επισημάνουμε ότι οι αγροτικές κολεκτίβες δημιουργήθηκαν σε πολλές διαφορετικές περιοχές της Ισπανίας, όπως το Levant (900 κολεκτίβες), η Καστίλη (300) και Estremadera (30), όπου η δεν υπήρχε πολιτοφυλακή αναρχικών. Στην Καταλονία, παραδείγματος χάριν, η πολιτοφυλακή της C.N.T. πέρασε μέσω πολλών χωριών στο δρόμο της προς την Αραγονία και μόνο περίπου 40 κολεκτίβες δημιουργήθηκαν σε αντίθεση με τις 450 που δημιουργήθηκαν στην Αραγονία. Με άλλα λόγια, η αγροτική διαδικασία της κολεκτιβοποίησης εμφανίστηκε ανεξάρτητα από την ύπαρξη των στρατευμάτων των αναρχικών, με την πλειοψηφία των 1.700 αγροτικών κολεκτίβων που δημιουργήθηκαν σε περιοχές που δεν υπήρχε υπεροχή των αναρχικών.

Τα γεγονότα μιλούν από μόνα τους – η αγροτική κολεκτιβοποίηση στην Αραγονία αγκάλιασε περισσότερο από το 70% του πληθυσμού στην περιοχή που σώθηκε από το φασισμό. Περίπου 30% του πληθυσμού αισθάνθηκε αρκετά ασφαλές να μην προσχωρήσει σε μια κολεκτίβα, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό. Εάν οι κολεκτίβες ήταν δημιουργημένες από τον τρόπο ή τη δύναμη αναρχικών, θα αναμέναμε μια συμμετοχή 100% στις κολεκτίβες. Αυτό δεν έγινε και δείχνει τη βασικά εθελοντική φύση του πειράματος (πρέπει να επισημάνουμε ότι άλλοι αριθμοί προτείνουν έναν χαμηλότερο αριθμό κολεκτιβιστών που καθιστά το επιχείρημα της εξαναγκαστικής κολεκτιβοποίησης ακόμα πιο αδύναμο) [The Spanish Civil War, p. 206].

“Στο περιφερειακό συνέδριο των κολεκτίβων, που διοργανώθηκε στο Caspe στα μέσα Φεβρουαρίου του 1937, σχεδόν 80.000 κολεκτιβιστές πήραν μέρος αντιπροσωπεύοντας” σχεδόν όλα τα χωριά της περιοχής.” Αυτό, εντούτοις, ήταν μόνο μια αρχή. Μέχρι το τέλος του Απριλίου ο αριθμός κολεκτιβιστών είχε ανέλθει σε 140.000 μέχρι το τέλος της πρώτης εβδομάδας του Μαΐου σε 180.000 και μέχρι το τέλος του Ιουνίου 300000. “[Anarchism in Aragon, pp. 60-82, Spain in Conflict 1931-1939, p. 61]

Εάν οι κολεκτίβες ήταν δημιουργημένες με τη βία, τότε η συμμετοχή θα ήταν 300.000 τον Φεβρουάριο του 1937 και δε θα αυξάνονταν σταθερά για να φθάσει σε εκείνο τον αριθμό τέσσερις μήνες αργότερα. Ούτε μπορεί να υποστηριχτεί ότι η αύξηση οφειλόταν στα νέα χωριά που κολεκτιβοποιούνται μιας και σχεδόν όλα τα χωριά είχαν στείλει εκπροσώπους το Φεβρουάριο. Αυτό δείχνει ότι πολλοί αγρότες προσχώρησαν στις κολεκτίβες λόγω των πλεονεκτημάτων που συσχετίζονται με την κοινή εργασία, τους αυξανόμενους πόρους που τοποθέτησε στα χέρια τους και το γεγονός ότι ο πλούτος που στο προηγούμενο σύστημα ήταν μονοπωλημένος από λίγους χρησιμοποιήθηκε για να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο ολόκληρης της κοινότητας. Η εθελοντική φύση των κολεκτίβων υπογραμμίζεται πάλι από τον αριθμό των κολεκτίβων που επέτρεψαν στους μικροκτηματίες να παραμείνουν εκτός. Αντί του καταναγκασμού της μειονότητας σε ένα χωριό για να συμφωνήσει με τις επιθυμίες της πλειοψηφίας, η μεγάλη πλειοψηφία (95%) των κολεκτίβων της Αραγονίας σύμφωνα με τις αρχές τους περί ελευθερίας επέτρεψε σε εκείνους που δεν επιθυμούσαν να παραμείνουν έξω.

Έτσι, μόνο περίπου 20 ήταν “ολοκληρωτικές” κολεκτίβες (από τις 450) και περίπου 30% του πληθυσμού αισθανόταν αρκετά ασφαλές ώστε να μη συμμετέχει. Με άλλα λόγια, στη μεγάλη πλειοψηφία των κολεκτίβων εκείνοι που συμμετείχαν μπορούσαν να δουν ότι εκείνοι δεν ήθελαν ήταν ασφαλείς. Αυτοί οι αριθμοί δεν πρέπει να αγνοηθούν, δεδομένου ότι δίνουν μια ένδειξη της βασικά αυθόρμητης και εθελοντικής φύσης του κινήματος. Όπως παρατηρεί ο Graham Kesley, “αυτό που είναι αμέσως αξιοπρόσεχτο από τα αποτελέσματα είναι ότι αν και η περιοχή έχει συνδεθεί ως μια που ελέγχεται από τους αναρχικούς και όλες οι άλλες δυνάμεις ήταν αποκλεισμένες, το C.N.T. κάθε άλλο παρά απολάμβανε την απόλυτη κυριαρχία που υπονοείται συχνά. [Anarchosyndicalism, Libertarian Communism and the State, p. 198] όπως ο Gaston Leval επισημαίνει, “είναι αλήθεια ότι η παρουσία αυτών των δυνάμεων...ευνόησαν έμμεσα αυτά τα εποικοδομητικά επιτεύγματα με την παρεμπόδιση της ενεργού αντίστασης από τους υποστηρικτές της αστικής δημοκρατίας και του φασισμού.” [Collectives in the Spanish Revolution, p. 90]

Με άλλα λόγια, η παρουσία της πολιτοφυλακής άλλαξε την ισορροπία των ταξικών δυνάμεων στην Αραγονία με την καταστροφή του κεφαλαιοκρατικού κράτους (δηλ. τους τοπικούς προϊστάμενους – κομματάρχες – που δεν μπορούσαν να πάρουν την κρατική βοήθεια για να προστατεύσουν την ιδιοκτησία τους) και πολλοί εργαζόμενοι που δεν είχαν γη απόκτησαν. Η παρουσία της πολιτοφυλακής εξασφάλισε ότι το έδαφος θα μπορούσε να αναληφθεί με την καταστροφή του κεφαλαιοκρατικού “μονοπωλίου της δύναμης” που υπήρχε πριν την επανάσταση (η δύναμη της οποίας θα τονιστεί κατωτέρω) και έτσι η πολιτοφυλακή της C.N.T. επέτρεψε τη δυνατότητα του πειραματισμού από τον πληθυσμό της Αραγονίας. Αυτός ο ταξικός πόλεμος στην επαρχία απεικονίζεται από τη δήλωση Bolloten ότι “εάν ο μεμονωμένος ιδιοκτήτης φάρμας αντιμετώπιζε με φόβο τη διάδοση της κολεκτιβοποίησης της γεωργίας, οι αγρότες του αναρχοσυνδικαλιστικού C.N.T. και του σοσιαλιστικό UGT την θεώρησε ως έναρξη μιας νέας εποχής.” Και οι δυο ήταν μαζικές οργανώσεις που υποστήριζαν την κολεκτιβοποίηση. [The Spanish Civil War, p. 63]

Η αναρχική πολιτοφυλακή απλά επέτρεψε στην αγροτική εργατική τάξη να καταργήσει την τεχνητή έλλειψη του εδάφους που δημιουργήθηκε από την ιδιωτική ιδιοκτησία και επιβλήθηκε από το κράτος. Οι αγροτικοί προϊστάμενοι είδαν προφανώς με τρόπο την πιθανότητα ότι δεν θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν την εργασία των εργαζομένων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Όπως ο Gaston Leval υποστηρίζει: “Οι θεωρητικοί και οι «αντάρτες» της φιλελεύθερης οικονομίας βεβαιώνουν

ότι ο ανταγωνισμός υποκινεί την πρωτοβουλία και συνεπώς το δημιουργικό πνεύμα χωρίς αυτόν παραμένει κοιμισμένο. Από τις πολυάριθμες επισκέψεις που έγιναν από το συγγραφέα στις κολεκτίβες, τα εργοστάσια και τα κοινωνικοποιημένα εργαστήρια επιτρέπουν σε αυτόν να υποστηρίξει την αντίθετη άποψη. Γιατί σε μια κολεκτίβα, σε μια ομάδα όπου κάθε άτομο υποκινείται από την επιθυμία να εξυπηρετεί τη συντροφική έρευνα των συνανθρώπων του, η επιθυμία για την τεχνική τελειότητα υποκινείται επίσης. Επιπλέον, όταν, στην παρούσα κοινωνία, ανακαλύπτει ένας εφευρέτης κάτι, χρησιμοποιείται μόνο από τον καπιταλιστή ή τον ιδιοκτήτη, ενώ στην περίπτωση ενός εφευρέτη που ζει σε μια κοινότητα όχι μόνο είναι η ανακάλυψή του που λαμβάνεται και που αναπτύσσεται από άλλους, αλλά υποβάλλεται σε εφαρμογή αμέσως για το κοινό καλό. Είμαι πεπεισμένος ότι αυτή η ανωτερότητα πολύ σύντομα θα φανεωνόταν σε μια κοινωνικοποιημένη κοινωνία.” [Collectives in the Spanish Revolution, p. 247]

Απαλλαγμένα από την ιεραρχία άτομα αλληλεπιδρούν δημιουργικά με τους άλλους για να βελτιώσουν τις συνθήκες στις οποίες ζουν. Αυτό δεν οφείλεται στις “δυνάμεις της αγοράς” αλλά επειδή το ανθρώπινο μυαλό είναι ενεργό -και εκτός αν είναι συντηρημένο από την ιεραρχία- δε μπορεί να σταματήσει να λειτουργεί. Επιπλέον, οι κολεκτίβες δείχνουν ότι η αυτοδιαχείριση επιτρέπει στις ιδέες να εμπλουτιστούν από τη συζήτηση, όπως υποστηρίζει ο Bakunin: Η μέγιστη νοημοσύνη δεν θα ήταν ίση με μια κατανόηση του συνόλου. Από εκεί προκύπτει... η αναγκαιότητα της τμηματοποίησης και της ένωσης της εργασίας. Λαμβάνω και δίνω – όπως στην ανθρώπινη ζωή. Κάθε ένας κατευθύνει και κατευθύνεται με τη σειρά του [God and the State, p. 33]. Η εμπειρία της αυτοδιαχείρισης αποδεικνύει τον ισχυρισμό του Bakunin ότι η κοινωνία είναι ευφυέστερη ακόμη και από το ευφυέστερο άτομο απλά λόγω του πλούτου των απόψεων, της εμπειρίας και των σκέψεων που περιλαμβάνονται εκεί. Ο καπιταλισμός απαξιώνει τα άτομα και την κοινωνία μέσω των τεχνητών ορίων και των αυταρχικών δομών της.

Η εμπειρία των κολεκτίβων στην επαναστατημένη Ισπανία δείχνει ότι οι στόχοι της κατάργησης των τάξεων, της εργατικής αυτοδιοίκησης, της διανομής της παραγωγής σύμφωνα με τις ανάγκες και ο ελευθεριακός οικονομικός προγραμματισμός είναι πραγματοποιήσιμοι και αρκετά συμβατοί με την οικονομική αποτελεσματικότητα, την αυξημένη απόδοση, τον νεωτερισμό και τις περιβαλλοντικές ανησυχίες.

Αυτό δε σημαίνει ότι δεν έγιναν λάθη. Για παράδειγμα δε δημιουργήθηκε ένα νέο χρηματοπιστωτικό σύστημα που να μπορεί να συντονίσει την πίστωση και έτσι ήταν εύκολο για το δημοκρατικό κράτος μέσω του μονοπωλίου πίστωσης του να υπονομεύσει την επανάσταση και να ελέγξει τις κολεκτίβες. Μια οικονομική επανάσταση μπορεί να πετύχει μόνο εάν το υπάρχον κράτος καταστραφεί και όπως το έθεσε ο Κροπότκιν: “ Η επανάσταση που σταματάει στη μέση είναι σίγουρο πως σύντομα θα ηττηθεί.” [The Great French Revolution, vol. 2, p. 553] Επίσης “μια νέα μορφή οικονομικής οργάνωσης απαιτεί απαραίτητα μια νέα μορφή πολιτικής δομής” –όπως οι ανάγκες του καπιταλισμού απαιτούν το κράτος, έτσι και ο ελευθεριακός σοσιαλισμός την αναρχία. [Kropotkin’s Revolutionary Pamphlets, p. 181] Χωρίς αυτή τη πολιτική δομή, η νέα οικονομική οργάνωση δεν μπορεί να αναπτύξει πλήρως τις δυνατότητες της. Λόγω της αποτυχίας να παγιωθεί η επανάσταση πολιτικά, χάθηκε οικονομικά. Αλλά καμία επανάσταση εργατικής τάξης δεν είναι αμιγής, καμιά μαζική προσπάθεια δεν έχει τις αντιφάσεις της, καμιά προσπάθεια να αλλαχτεί η κοινωνία δεν θα είναι τέλεια. “Είναι μόνο εκείνοι που δεν κάνουν τίποτα που δεν κάνουν κανένα λάθος [Kropotkin’s Revolutionary Pamphlets, p. 143]

Ένα ακόμα συμπέρασμα είναι ότι “η επανάσταση πρέπει όχι μόνο να γίνει για τη χάρη των ανθρώπων πρέπει επίσης να γίνει από τους ανθρώπους.” [No Gods, No Masters, vol. 1, p. 141] Τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται από μια κοινωνική επανάσταση θα λυθούν προς όφελος της εργατικής τάξης μόνο εάν οι άνθρωποι της εργατικής τάξης τα λύσουν οι ίδιοι. Για να συμβεί αυτό απαιτείται από αυτούς να διαχειριστούν τις υποθέσεις τους άμεσα, αδιαμεσολάβητα και όχι μέσω του συγκεντρωτισμού και της γραφειοκρατίας. Η ισπανική επανάσταση δείχνει ότι η αυτοδιαχείριση είναι δυνατή και ότι οι εποικοδομητικές δυνάμεις των απλών ανθρώπων που εμπνέονται από ένα ιδανικό μπορούν να μετασχηματίσουν την κοινωνία.

Υπεράνω αμφιβολίας, αυτοί οι μήνες της οικονομικής ελευθερίας στην Ισπανία αποδεικνύουν όχι μόνο ότι ο ελευθεριακός σοσιαλισμός λειτουργεί –και ότι οι άνθρωποι της εργατικής τάξης μπορούν να διαχειριστούν και να λειτουργήσουν την κοινωνία οι ίδιοι– αλλά και ότι μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα της ζωής και να αυξήσει την ελευθερία τους. Έδωσαν ένα συγκεκριμένο παράδειγμα για αυτό που ήταν προηγουμένως ακριβώς ένα όραμα, ένας κόσμος που ήταν πιο ανθρωπιστικός, πιο ελεύθερος, πιο δίκαιος και εκπολιτισμένος από αυτόν που οργανώνετε από κεφαλαιοκράτες, διευθυντές, πολιτικούς και γραφειοκράτες. Σε αυτό το αποτέλεσμα δεν είναι οι αναρχικοί που είναι οι “μη ρεαλιστικοί ονειροπόλοι,” αλλά οι αντίπαλοί τους που έχουν γυρίσει τις πλάτες τους

στα γεγονότα ή τα έχουν κρύψει αδιάντροπα. [“Introductory Essay,” in *The Anarchist Collectives*, Sam Dolgoff (ed.), p. xxxix]

Ελεύθερες γυναίκες της Ισπανίας

Ο Ισπανικός εμφύλιος ήταν πρωτίστως κοινωνική επανάσταση διότι άλλαξε ριζικά τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας, αλλά και των μελών της. Χειραφέτησε την γυναίκα ή οποία για πρώτη φορά στη ιστορία πολεμάει ισότιμα δίπλα στους άντρες.

Η θέση των εργατών και των χωρικών στην Ισπανία τις δεκαετίες του 1920 και του 1930 ήταν άσχημη. Αν ήσουν γυναίκα, ήταν φρικτή. Οι συνθήκες για τις Ισπανίδες την δεκαετία του 30 ήταν παρόμοιες με αυτές των Μουσουλμανικών χωρών σήμερα. Δεν είχαν ανεξαρτησία, ενώ μπορούσαν να “χαριστούν” σαν δώρα σε προσυμφωνημένους γάμους.

Ο μέσος μισθός ενός άνδρα που εργαζόταν στον αγροτικό τομέα ήταν 3 πεσέτες, μια γυναίκα έπαιρνε τα μισά (1.5 πεσέτα) για ωράρια που άρχιζαν την αυγή και τελείωναν το σούρουπο. Οι διάφορες μεταρρυθμίσεις δεν ωφέλησαν καθόλου τις εργαζόμενες γυναίκες. Για παράδειγμα η δημοκρατική κυβέρνηση του 1931 καθιέρωσε το 8ωρο αυτό απλά σήμαινε πως η γυναίκες μπορούσαν να γυρίζουν στο σπίτι τους στις 5 το απόγευμα για να καθαρίσουν και να μαγειρέψουν.

Η κυβέρνηση του 1931 είχε επιτρέψει επίσης σε περιορισμένο επίπεδο το διαζύγιο, ενώ είχε δώσει δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες καθώς επίσης και το δικαίωμα περιορισμένης αδείας εγκυμοσύνης. Υπήρχε ένα μικρό κίνημα για τα δικαιώματα της γυναίκας, αλλά ήταν ρεφορμιστικό και βασιζόμενο στις γυναίκες της μέσης τάξης και σε επαγγελματίες. Μέσα στο αναρχικό κίνημα υπήρχε πολύ λίγη συζήτηση σχετικά με τα θέματα των γυναικών. Παρόλα αυτά, λίγο πριν το στρατιωτικό πραξικόπημα του Μαΐου του 1936, δύο μικρές ομάδες αναρχικών γυναικών από τη Μαδρίτη και τη Βαρκελώνη συγχωνεύτηκαν για να σχηματίσουν την οργάνωση *Mujeres Libres* (Ελεύθερες Γυναίκες).

Οι γυναίκες ήταν παντού στο αρχικό κύμα της αντίστασης και αγωνίστηκαν σαν πλήρη και ισότιμα μέλη των αντιφασιστικών πολιτοφυλακών μέχρι και το Νοέμβριο του 1936, όταν η δημοκρατική κυβέρνηση διέταξε την απομάκρυνση όλων των γυναικών από την πρώτη γραμμή. Οι γυναίκες συμμετείχαν σε όλα τα επίπεδα στην κολεκτιβοποίηση των βιομηχανιών και της γης. Οι γυναίκες παράτησαν τα οικιακά και γέμισαν τα εργοστάσια. Ήταν μια εποχή απίστευτου ενθουσιασμού καθώς η επανάσταση απλωνόταν στις δημοκρατικές περιοχές. Όπως το έθεσε η *Perpetia Carpena* της τοπικής επιτροπής των *Mujeres Libres* στην Καταλονία, “ακόμα και αν

είχα πεθάνει, δεν θα ήθελα να είχα χάσει αυτή την εμπειρία”.

Οι επαναστάσεις φέρνουν πάντα δραματικές κοινωνικές αλλαγές. Οι παλιές προσδοκίες, τα παλιά συμπεράσματα και τα πρότυπα συμπεριφοράς αρχίζουν να αμφισβητούνται. Αλλά οι αλλαγές αυτές δεν έρχονται μέσα σε μια νύχτα. Αντιθέτως, η αλλαγή αρχίζει μέσα από τη συζήτηση. Μέσα από αυτή την μακρόχρονη και επίπονη διαδικασία συζήτησης και διαφωνίας ώστε να αλλάξει δραστικά ο τρόπος που βλέπουμε τον κόσμο. Έτσι, όπως βλέπουμε και στην Ισπανία, η επανάσταση δεν γίνεται μονομιάς.

Σε περιοχές όπου υπήρχε καλή οργάνωση, όπως στην Terrasa όπου οι αναρχικές γυναίκες στην βιομηχανία υφαντών διατηρούσαν ομάδα από το 1931, κέρδισαν το δικαίωμα της αδείας εγκυμοσύνης καθώς και της ισότιμης πληρωμής. Σε πολλές περιπτώσεις, παρόλα αυτά, η CNT δεν μπόρεσε ή δεν θέλησε να ολοκληρώσει τον στόχο της για πλήρη ισότητα. Στην κλωστοϋφαντουργία, που γενικά οι γυναίκες αποτελούσαν την μεγάλη πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού, συνέχιζαν να πληρώνονται πολύ χαμηλά.

Στην ύπαιθρο υπήρχε ακόμα πολύς δρόμος, καθώς η συμπεριφορά απέναντι στις γυναίκες ήταν ακόμα χειρότερη. Παρόλα αυτά στις διάφορες κολεκτίβες, οι γυναίκες συνειδητοποίησαν για πρώτη φορά πως είχαν πραγματικά την ευκαιρία να ακουστούν αν και ορισμένες φορές, όχι την ίδια ευκαιρία με τους άνδρες. Σε μερικές κολεκτίβες όπως αυτή της Mazon και της Miramel στην Αραγονία, γυναίκες και άνδρες πληρώνονταν το ίδιο. Σε αρκετές άλλες, δεν ίσχυε το ίδιο.

Σε αυτές τις προοδευτικές κολεκτίβες, θεωρείτο αυτονόητο πως οι γυναίκες είχαν δικαίωμα να λαμβάνουν έναν καθαρά δικό τους μισθό, κάτι που αποτελούσε μεγάλη πρόοδο. Οι περισσότερες κολεκτίβες όμως έδιναν έναν “οικογενειακό μισθό”. Αυτός φυσικά δινόταν σχεδόν πάντα στον άνδρα ο οποίος και θεωρείτο η κεφαλή της οικογένειας. Οι κοινωνικοί διαχωρισμοί σε θέματα εργασίας παρέμεναν. Οι “γυναικείες δουλειές” παρέμεναν “γυναικείες δουλειές” και όταν μια γυναίκα έκανε “αντρική δουλειά” πληρωνόταν γυναικείου μισθού. Η CNT ήταν αφοσιωμένη, θεωρητικά τουλάχιστον, στον σκοπό της πλήρους και απόλυτης ισότητας. Στο συνέδριο της Saragosa, το 1936, διακήρυξαν πως μετά την επανάσταση “τα δύο φύλα θα είναι ίσα, τόσο στα δικαιώματα, όσο και στις υποχρεώσεις”. Σε πρακτικό επίπεδο όμως, ως το 1936, η CNT απέτυχε να επικεντρωθεί στις γυναίκες. Οι γυναίκες του σωματείου συχνά ανακάλυπταν πως δεν τις έπαιρναν σοβαρά και πως ο σεξισμός δεν ήταν κάτι το οποίο συναντούσαν σπάνια. Για να αντιμετωπισθεί αυτό το φαινόμενο, σχηματίστηκαν οι Mujeres Libres τον Μάιο του 1936.

Στόχευαν να ενισχύσουν τις γυναίκες, να τους δώσουν την αυτοπεποίθηση για να εμπλακούν περισσότερο με τον αναρχισμό. Πίστευαν πως είναι κρίσιμο για τις γυναίκες να εμπλακούν οι ίδιες στον αγώνα για την απελευθέρωση τους. Δεν έβλεπαν τους εαυτούς τους σαν φεμινίστριες, μάλιστα μια από αυτές, η Soledad Estorach δήλωνε πως οι περισσότερες δεν είχαν ακούσει καν για τον φεμινισμό. Πίστευαν πως το τέλος της κυριαρχίας των αντρών επί των γυναικών ήταν μέρος ενός ευρύτερου αγώνα για το τέλος κάθε μορφής κυριαρχίας. Αντίθετα με τις φεμινίστριες που επικεντρώνονταν στην ατομική απελευθέρωση της μεμονωμένης γυναίκας, πίστευαν πως ο αγώνας για την απελευθέρωση ήταν ένας συλλογικός αγώνας για τον αναρχισμό και την ελευθερία σαν σύνολο. Παρόλα αυτά ένα σημαντικό μέρος αυτού του αγώνα ήταν κατά της υποτίμησης της γυναίκας μέσα στο ίδιο το αναρχικό κίνημα.

Μέσα στην σύντομη δίχρονη παρουσία της, η οργάνωση Mujeres Libres έφτασε σε αριθμό τις 30.000 γυναίκες και κατάφερε πολλά στην δημοκρατική περιφέρεια της χώρας. Μεγάλη προσπάθεια έγινε στο θέμα της παιδείας. Στη Βαρκελώνη στήθηκε η Casa de la Dona, ένα μεγάλο γυναικείο κολέγιο, το 1937. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 1938, το κολέγιο αυτό δεχόταν 600-800 γυναίκες την ημέρα. Λειτουργήσαν ακόμα πολυάριθμα σχολεία με μαθήματα σχεδιασμένα για να εκπαιδεύσουν τις γυναίκες ώστε να εργαστούν στις βιομηχανίες της Μαδρίτης και της Βαρκελώνης. Εκτός από την τεχνική εκπαίδευση που προσέφεραν, παρακινούσαν τις εκπαιδευόμενες να παλέψουν για την πλήρη ισότητα μέσα στον χώρο εργασίας. Ξεκίνησαν επίσης στρατιωτική εκπαίδευση, στήνοντας ένα πεδίο βολής στην Μαδρίτη. Άνοιξαν γυναικολογικές κλινικές στην Terrasa και τη Βαρκελώνη, καθώς και πολλά σχολεία για νεαρά παιδιά. Αυτά τα σχολεία βασιζόνταν στην αναρχική θεώρηση της εκπαίδευσης ως μια διαδικασία ανάπτυξης και αναζήτησης, αντί της πλύσης εγκεφάλου. Πάλεψαν και κέρδισαν τη νομιμοποίηση της έκτρωσης, της αντισύλληψης και του διαζυγίου και, σε τοπικό επίπεδο, κάποια δικαιώματα για τις εργαζόμενες μητέρες. Καθώς ο πόλεμος συνεχιζόταν πολλά μέλη της οργάνωσης ασχολήθηκαν όλο και πιο ενεργά στην στέγαση και την εκπαίδευση των προσφύγων.

Πάνω από όλα, οι Mujeres Libres επέμειναν στον αρχικό τους στόχο, αυτόν της απελευθέρωσης των γυναικών, μέσω του δικού τους αγώνα. Καθώς ο πόλεμος προχωρούσε, και οι σοσιαλιστές, οι κομμουνιστές και η POUM

(αντι-σταλινικοί λενινιστές) καθιέρωσαν “γυναικεία τμήματα”. Όλοι ήθελαν να τραβήξουν τις γυναίκες στον αγώνα κατά του φασισμού, και στις δικές τους οργανώσεις. Κανείς όμως δεν αγκάλιασε την ιδέα της απελευθέρωσης των γυναικών ως κύριο στόχο. Οι Mujeres Libres ήταν οι μόνες που το έκαναν.

Η μοίρα των γυναικών της Ισπανίας ήταν στενά δεμένη με αυτή της γενικότερης επανάστασης. Καθώς η επανάσταση χαλιναγωγήθηκε από το Κομμουνιστικό Κόμμα και την κυβέρνηση εκείνης της εποχής, το ίδιο συνέβη και με τον αγώνα των γυναικών. Καθώς οι πολιτοφυλακές και οι κολεκτίβες καταστρέφονταν, η πρώτη σύντομη γεύση ελευθερίας των γυναικών, εκλάπη μέσα από τα χέρια τους. Η νίκη του Franco εξυτηρέτησε απλώς στην χαλιναγωγήση μιας ευρύτερης διαδικασίας.

Είναι ξεκάθαρο πως η επανάσταση επέφερε κάποια πραγματικά κέρδη για τις γυναίκες. Είναι επίσης ξεκάθαρο από τα γεγονότα της Ισπανικής επανάστασης πως η ελευθερία των γυναικών δεν μπορεί να αγνοηθεί ή να βρεθεί στο περιθώριο από τους επαναστάτες. Δεν είναι ένα θέμα που μπορεί να αφηθεί για μετά την επανάσταση ή για το “γυναικείο τμήμα”. Ένας αγώνας που δεν στοχεύει, εξ αρχής, στην ελευθερία και την ισότητα για όλους δεν αξίζει το όνομα επανάσταση.

Το διαχρονικό μήνυμα του Ισπανικού εμφυλίου 79 χρόνια μετά...

«Εμείς είμαστε αυτοί που θα κληρονομήσουν την γη. Αμφιβολία δεν υπάρχει . Η μπουρζουαζία θα πιναχτεί στον αέρα και θα εγκαταλείψει το βάθρο της ιστορίας. Τα ερείπια δεν τα φοβόμαστε εμείς που

είμαστε οι οικοδόμοι των σπιτιών. Θα τα φτιάξουμε όλα πάλι από την αρχή. Αυτόν τον νέο κόσμο κρύβουμε μέσα στη καρδιά μας» Μ. Ντουρούτι

Ο Ισπανικός εμφύλιος ήταν ένας πόλεμος ιδεολογιών και μια κοινωνική επανάσταση. Δεν θα μπορούσε να τελειώσει έως ότου η χώρα μετασηματιζόταν είτε σε ένα φασιστικό καθεστώς είτε σε ένα κεντροκοποιημένο σοσιαλιστικό κράτος, ή σε μια αναρχική κοινωνία. Το περιεχόμενο του Ισπανικού εμφυλίου είναι η αδιάψευστη μαρτυρία μιας ανεκτίμητης κληρονομιάς για ένα σπουδαίο κοινωνικό πείραμα, μια κοινωνική επανάσταση που όσο αυτή βρισκόταν στα χέρια του λαού, δεν προσπάθησε να διατηρήσει τα κεκτημένα, αλλά να δημιουργήσει νέους δρόμους, κοινωνικών σχέσεων, παραγωγής και λειτουργίας της κοινωνίας. Ο ισπανικός εμφύλιος ήταν πρωτίστως κοινωνική επανάσταση διότι άλλαξε ριζικά τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας, αλλά και των μελών της. Χειραφέτησε την γυναίκα ή οποία για πρώτη φορά στη ιστορία πολεμάει ισότιμα δίπλα στους άντρες. Απελευθέρωσε την γη και την έδωσε στους αγρότες της. Παρέδωσε τον κοινωνικό πλούτο και τα εργοστάσια στους εργάτες να τα αυτοδιευθύνουν όπως εκείνοι καλύτερα ξέρουν ως οι πραγματικοί παραγωγοί του πλούτου. Ασχολήθηκε με την υγιεινή και την νοσοκομειακή περίθαλψη, βελτίωσε το βιοτικό επίπεδο, την διατροφή, ανέπτυξε την ελευθεριακή εκπαίδευση & διαπαιδαγώγηση, και επένδυσε στην καλλιτεχνική έκφραση καθόλη την διάρκεια του εμφυλίου. Το πιο σημαντικό στοιχείο της ισπανικής επανάστασης, είναι ότι έκανε πράξη την ουτοπία, αποδεικνύοντας ότι η ανθρώπινη χειραφέτηση δεν είναι κάτι το πολύ μακρινό. Έφερε την αναρχία και τον ελευθεριακό κομμουνισμό, ως τρόπο οργάνωσης στο προσκήνιο, με ένα τρόπο καθοριστικό και αδιάψευστο για τα αποτελέσματα του.

Οι εργάτες και οι εργάτριες της Ισπανίας, αγωνίσθηκαν κοινωνικοποιώντας τον πλούτο όχι για να φέρουν μια νέα κοινωνία τεμπελιάς, διακοπών ή κατανάλωσης, αλλά για την δημιουργία ενός άλλου τρόπου κοινωνικής οργάνωσης όπου όλοι θα δουλεύουν εξίσου, λιγότερο και με διαφορετικό τρόπο, μια κοινωνία που η παραγωγή ή η σοδειά είναι κορυφαία γεγονότα όχι για των πλουτισμό των λίγων, αλλά για όλους ανεξαιρέτως. Ο ισπανικός εμφύλιος κατόρθωσε να επιτύχει το λεγόμενο οικονομικό θαύμα: Να επιτύχει πλήρη απασχόληση, εκμηδενίζοντας τον πληθωρισμό, κάτι που οι όλες οι οικονομικές θεωρίες ανεξαιρέτως αδυνατούν να επιτύχουν. Οι λόγοι απλοί, εφόσον η εργασία είναι κοινωνικό προϊόν όλοι συνεπώς βρίσκουν θέση μέσα στην ευρύτερη παραγωγική διαδικασία.. Ο πληθωρισμός είναι αποτέλεσμα της υπεραξίας που επιβάλλει η μεγιστοποίηση του πλούτου, επιπλέον το χρήμα αποτελεί μέσω συσσώρευσης πλούτου επειδή δεν έχει μόνο ανταλλακτική αξία, αλλά αποτελεί μέσο οικονομικής ισχύος & αποταμίευσης, συνεπώς ο καπιταλισμός από την φύση του είναι πληθωριστικός. Η κατάργηση του πλουτισμού ως μέσου διαχείρισης της υπεραξίας όπως και η αντικατάσταση του χρήματος από μερίδια παραγωγής που είχαν μόνο ανταλλακτική αξία και όχι συσσωρευτική εκμηδένισε όλες τις πληθωριστικές πιέσεις εντός της εγχώριας οικονομίας.

Πολλοί ισχυρίζονται ότι κάθε ιδεολογία δικαιούται να έχει την κορυφαία στιγμή της, κατά την διάρκεια της ιστορικής της πορείας. Δεν είναι λίγοι που συγκαταβατικά θεωρούν ότι αυτό ήταν το σύντομο καλοκαίρι της Αναρχίας. Κατά τον τρόπο αυτό αρκετοί θεωρούν ότι ο Ισπανικός εμφύλιος σηματοδότησε αυτή την κορυφαία στιγμή, η οποία πέρασε ανεπιστρεπτή. Ακόμα και αν ισχύει αυτό 79 χρόνια μετά τον ισπανικό εμφύλιο, η ανεκτίμητη κληρονομιά του, θα παραμένει να οπλίζει συνειδήσεις καταδεικνύοντας ότι είναι προτιμότερο έστω και ένα σύντομο καλοκαίρι ελευθερίας σε σχέση με την μακρόχρονη βαρυχειμωνιά του κάθε εξουσιαστικού συστήματος. Όπως όμως όλα δείχνουν η ιστορία δεν θέλει να τελειώσει, ο άνθρωπος δεν θέλει να υποταχτεί. Το όνειρο αρνείται να συμβιβασθεί με την πραγματικότητα. Από την Βαρκελώνη, το Σιατλ την Γένοβα, την Γαλλία, ως το μακρινό Μεξικό, υπάρχουν ακόμα άνθρωποι που συνεχίζουν να παραμένουν a las barricadas για την κοινωνική επανάσταση και την ανθρώπινη χειραφέτηση. Αυτό είναι και το μήνυμα του ισπανικού εμφυλίου:

Να μην πάψουμε ποτέ να ονειρευόμαστε και να αγωνιζόμαστε, για τον άνθρωπο, για την αναρχία & για την ελευθερία